

LDDK pozīcija/ protokollēmuma projekts

Nacionālās trīspusējās padomes (NTSP) sēdei

2021.gada 17.jūnijā

Par Eiropas zaļā kursa un klimata mērķiem un to ietekmi uz Latvijas ekonomikas attīstības virzieniem

1. Viena no LDDK prioritātēm ir **darba devēju noturības, konkurētspējas veicināšana**, ietverot **vides, ekonomikas un sociālo aspektu sabalansēšanu** ceļā uz klimata mērķu sasniegšanu un tautsaimniecības transformāciju.
2. LDDK ieskatā klimata mērķi nav sasniedzami, jo nav reālistisku laikā un uz precīzu informāciju balstītu rīcības plānu, kā šos mērķus sasniegt. Latvija nevar uzņemties papildus saistības, ja nav pierādījumu, ka esošie plāni sekmēs Latvijas uzņemtās saistības klimata mērķu sasniegšanā. Izvērtējot spēkā esošos nozaru politikas plānošanas dokumentus klimata mērķu sasniegšanai, LDDK nākas secināt, ka neviens no tiem nesatur precīzu rīcības plānu, kurā būtu atspoguļotas konkrētas darbības laika nogrieznī, kā arī šo darbību izmaksas un precīza to ietekme uz klimata mērķu sasniegšanu. Tāpat nav veikta izvērtēšana par šo darbību ietekmi uz darba devējiem un nodarbinātību, kā arī nav paredzēti konkrēti atbalsta un kompensācijas mehānismi nozarēm, kurām būs nepieciešama būtiska transformācija klimata mērķu sasniegšanā. Atbildīgajām lēmējinstītūcijām ir jāveic precīzi aprēķini un jāsniedz informācija, ar kādām metodēm un darbībām paredzēts sasniegt noteiktos klimata mērķus, norādot katra pasākuma ieguldījumu mērķu sasniegšanā.
3. LDDK vērš uzmanību uz iepriekšējo Latvijas pieredzi, kad, piedaloties atjaunojamo energoresursu (turpmāk – AER) daļas palielināšanas galapatēriņā sasniegšanā Eiropas Savienības (turpmāk – ES) ietvaros, fragmentētas un necaurskatāmas Latvijas atbildīgo lēmējinstītūciju darbības rezultātā tika pieļauts nesamērīgs obligātas iepirkumu komponentes (OIK) radītais sadārdzinājums elektrības enerģijas lietotājiem un ilgākā periodā negatīvi tika ietekmēta Latvijas starptautiskā konkurētspēja, investīciju vide un kopējā ekonomiskā attīstība. LDDK aicina nepieļaut līdzīgas situācijas atkārtosanos nākotnē.
4. Šo apsvērumu vadīta LDDK arī izsaka savu nostāju attiecībā pret klimata mērķu ietekmi uz Latvijas ekonomikas attīstību.
5. LDDK **secina**, ka Latvijas valdība ir sniegusi politisku atbalstu šādām ES iniciatīvām:
 - 5.1. Eiropas Komisijas (turpmāk – EK) 2019.gada 11.decembrī publiskotā **Eiropas zaļā kursa rīcības plāna īstenošanai**, kura mērķis ir panākt, lai [Eiropa kļūtu par pirmo klimatneitrālo](#) pasaules daļu: veicināt resursu efektīvu izmantošanu, pārejot uz tīru aprites ekonomiku, un atjaunot bioloģisko daudzveidību un samazināt piesārņojumu. Atbilstoši rīcības plānam turpinās darbs pie vairāk kā 50 ES tiesību aktu projektu izstrādes un to pieņemšanas;
 - 5.2. ES izvirzītajam mērķim [līdz 2050. gadam panākt klimatneitralitāti](#). EK 2020.gada 4.martā ir nākusi klajā ar **Eiropas Klimata akta priekšlikumu**, kas noteiks šo politisko apņemšanos par juridisku pienākumu un kas tiek attiecināts uz **visām ekonomikas nozarēm**, paredzot:
 - investīcijas jaunās videi draudzīgās tehnoloģijās,
 - atbalstu inovāciju rūpniecībā,

- ieviešot tīrākus, lētākus un veselīgākus privātā un sabiedriskā transporta veidus,
- dekarbonizējot enerģētikas nozari,
- palielinot ēku energoefektivitāti,
- sadarbojoties ar starptautiskajiem partneriem, lai uzlabotu globālos vides standartus.

- 5.3. **jaunajam 2030.gada mērķim: vismaz -55% neto** (ne tikai ES radītās emisijas, bet arī radītā piesaiste (mežos)) **siltumnīcefekta gāzu** (turpmāk – SEG) **emisiju samazinājums pret 1990.gadu**, iepriekš noteikto -40% samazinājuma vietā. Līdz 2021.gada 14.jūlijam EK nāks klajā ar **Fit for 55** klimata un enerģētikas pārskatīto tiesību aktu kopumu, kam sekos diskusijas par nacionālo SEG emisiju mazināšanas mērķu kāpināšanu un Latvijas pozīcijas sagatavošanu;
- 5.4. **zaļo obligāciju tirgus attīstībai un oglekļa emisiju kompensēšanas tirgus attīstībai**, ko nostiprina ar Eiropas zaļo kursu saistītie tiesību akti un to projekti.
6. LDDK vērš uzmanību uz apstākli, ka, veidojot centralizētu ES normatīvo regulējumu, **tiek ietekmētas dalībvalstu normatīvo aktu veidošanas tiesības, starptautiskajiem standartiem un uzraudzības sistēmām būtiski aizstājot un dublējot nacionālo regulējumu, veidojot dubultu administratīvo un kontrolējošo slogu.**
7. LDDK vērš uzmanību, ka līdz ar ES zaļā kursa Taksonomijas ieviešanu finanšu sektoram un uzņēmumiem nosaka informācijas atklāšanas pienākumus. Finanšu sektoram tiek uzdots papildu pienākums, piešķirot finansējumu, vērtēt ne tikai uzņēmumu finanšu rādītājus, bet arī ne-finanšu rādītājus un to darbības ilgtspēju plašākā mērogā, t.sk. analizējot *vides, sociālo, labas pārvaldības (angļu val.- environment, society, governance, ESG)* standartu ievērošanu, bet uzņēmumiem atklāt darbības ietekmi uz klimatu un vidi. Bankām no 2022. gada būs jāziņo “zaļo” aktīvu īpatsvars portfelī. Attiecīgi ir sagaidāms, ka konkurence “zaļo” projektu finansēšanā pieaugs, bankām piedāvājot izdevīgākas cenas un plašākas finansējuma iespējas. Vienlaikus investoriem un **uzņēmumiem jārēķinās ar riskiem un papildus izdevumiem, jo kredītiestādes līdzās ierastajiem finanšu rādītājiem arvien biežāk lūgs iesniegt vērtējumam rādītājus, kas raksturo ražošanas procesu atbilstību pozitīvai ietekmei uz klimatu un vidi, piemēram, ražošanas intensitāti, resursu patēriņu un citus datus, par kuru pieejamību ir laikus jādomā.** Līdz ar to ir ļoti svarīgi, lai **publiskā un privātā sektora ilgtspējīgu projektu izpratne (vērtēšanas kritēriji) ir vienota un zinātniski pamatota**, īpaši tajos gadījumos, kad līdztekus publiskajam finansējumam (piemēram, ES fondi) projekta īstenošanai būs nepieciešams arī privātais līdzfinansējums.
8. Pēc LDDK rīcībā esošās informācijas un pēc LDDK aplēsēm līdzšinēji (esošie) **Latvijas rīcības plāni nenodrošina klimata mērķu sasniegšanu**, jo kopumā ir **neatbilstoša pieeja un nepietiekams finansējums klimata mērķu sasniegšanai šādu iemeslu dēļ:**
- 8.1. **netiek starpinstucionāla koordinācija un sadarbība visaugstākajā līmenī**, kas apgrūtina darba devēju iesaisti pārejai uz klimatneitrālu ekonomiku;
 - 8.2. **trūkst skaidrības par klimata mērķu sasniegšanas praktiskām iespējām**, ko rada starpinstucionālās sadarbības trūkums.
 - 8.3. **nav izvērtējuma, kuras tautsaimniecības nozares, tostarp iedzīvotāju nodarbinātības aspektā, varētu ietekmēt** ar Eiropas zaļo kursu saistītās un plānotās rīcībpolitikas un pasākumi;
 - 8.4. **nav pietiekama atbalsta** uzņēmumiem pielāgošanās pasākumiem, tehnoloģiju nomaiņai un iegādei (investīcijas jaunās videi draudzīgās tehnoloģijās, atbalsts inovāciju rūpniecībā), ko apliecina zems ieguldījumu līmenis pētniecībā un attīstībā;
 - 8.5. **netiek ieviesta zaļa nodokļu politika**, ko paredz Latvijas klimatneitralitātes 2050 stratēģija;
 - 8.6. **netiek pilnvērtīgi informēta un iesaistīta sabiedrība** klimata mērķu sasniegšanā.
9. LDDK vērš uzmanību uz faktu, ka Nacionālā enerģētikas un klimata plāna īstenošanai un politikas koordinācijai ar Ministru kabineta 2019. gada 3. decembra rīkojumu tika [izveidota Nacionālā enerģētikas un klimata padome Ministru prezidenta vadībā](#), kas **nav sasaukta kopš 2020.gada janvāra.**

10. LDDK ieskatā nepieciešams **turpināt diskusijas par noteikto klimata mērķu sasniegšanas iespējām un to ietekmi uz tautsaimniecības nozarēm, uzņēmumiem un nodarbinātību (indivīdiem)**, nodrošinot reālu koordināciju starp atbildīgajām institūcijām, un to sasniegšanai ieplānot finansējumu un reālas investīcijas, kas būs pieejamas uzņēmumiem ceļā uz klimatneitrālu ekonomiku.

11. Lai Latvijā īstenotu politiski atbalstīto Eiropas zaļo kursu un panāktu klimatneitralitāti, LDDK aicina Latvijas valdību un Ministru prezidentu:

10.1 Nodrošināt **Ministru prezidenta vadībā starpinstitucionālo koordināciju klimata mērķu sasniegšanā**, nostiprinot kompetento institūciju atbildību par virzītajiem vai nevirzītajiem mērķu sasniegšanas priekšlikumiem, stiprinot ierēdņu kapacitāti atbildīgu un argumentētu lēmumu pieņemšanai; novēršot dubulto administratīvo un kontrolējošo administratīvo slogu klimata mērķu sasniegšanā; koordinētai un efektīvai klimata mērķu īstenošanai **aktivizējot šī dokumenta 9.punktā minētās Nacionālās padomes darbu**, reizē paplašinot tās kompetenci – papildus enerģētikas jautājumiem, mērķtiecīgi darboties arī pie tādiem valstiski nozīmīgiem jautājumiem klimata jomā kā zemes izmantošana (ZIZIMM un ne-ETS lauksaimniecība), transports, atkritumu apsaimniekošana - un **paredzot tai nepieciešamās pilnvaras. LDDK aicina sasaukt šo padomi nekavējoties;**

10.2 izvērtēt **klimata mērķu sasniegšanas pasākumu ietekmi uz tautsaimniecības nozarēm, iedzīvotāju nodarbinātību un resursu efektīvu izmantošanu**, uzrādot plānoto pasākumu ietekmi uz CO2 (ogļskābās gāzes) emisiju samazinājumu un plānotās saistītās izmaksas klimata mērķu sasniegšanā; reāli izvērtējot klimata mērķu sasniegšanas **neizpildes riskus un izmaksas**, kā arī izvērtējot, kādu ietekmi SEG emisiju mērķu sasniegšana un izvēlēto instrumentu klāsts atstās uz Latvijas uzņēmumu un nozaru starptautisko konkurētspēju;

10.3 **ņemt vērā un atbalstīt nozaru izstrādātos priekšlikumus klimata mērķu sasniegšanai un sabalansētai ilgspējībai attīstībai:**

Enerģētika:

- sadarbībā ar nozarēm atrast efektīvākos veidus energoresursu izmaksu konkurētspējai galapatērētājiem (uzņēmumiem un mājsaimniecībām).

Transports:

- palielināt atbalstu un izstrādāt stratēģiju transporta sektorā CO2 izmešu samazināšanā;
- nodrošināt uzskaitāmus transporta attīstības plāna punktus ar precīzi norādītiem CO2 samazinājuma apjomiem, plānotām investīcijām un konkrētiem plāna īstenošanas termiņiem;
- nodrošināt pieejamāka sabiedriskā transporta nodrošinājumu valsts lielākajās pilsētās ar potenciāli lielāku pārvadāto pasažieru skaitu, tādējādi samazinot privāto transportlīdzekļu skaitu;
- izstrādāt rīcības plānu klimata mērķu sasniegšanai vieglo pasažieru auto transportam, kas veido 86% no CO2 emisijām auto transporta sektorā.

Mežsaimniecība:

- paplašināt mežsaimniecības lomu klimata mērķu sasniegšanā un noturīgu ekosistēmu uzturēšanā;
- attīstīt apmežošanas, meža kopšanas, meliorācijas sistēmu atjaunošanas un paplašināšanas programmas;
- nodrošināt ilgspējīgu un stabilu koksnes resursu pieejamību kokrūpniecības nozarei.

Kūdras ieguve:

- apzināt resursus, kurus klimata politikas dēļ Latvijā nevarēs izmantot un, cik tas mums izmaksās;

- izstrādāt pārkārtošanās atbalsta programmu, kūdras ieguves un pārstrādes sektora darbības zaļināšanai un modernizācijai.

Būvniecība :

- attīstīt ilgtspējīgu jaunu ēku būvniecību un palielināt esošo ēku energoefektivitāti;
- izstrādāt zaļā publiskā iepirkuma (ZPI) obligātos zaļās būvniecības kritērijus un vienotu zaļo būvju rādītāju monitoringa sistēmu;
- paredzēt jaunas ilgtermiņa finansējuma programmas energoefektīvu ēku būvniecībai un renovācijai, kā arī *zaļo* būvmateriālu ražošanas tehnoloģijām, kas uzlabotu klimata rādītājus.

10.5 sniegt praktisku atbalstu uzņēmumiem un indivīdiem klimata mērķu sasniegšanā:

- nodrošināt sistemātisku **sabiedrības informēšanu un izglītošanu**, sekmējot paradumu maiņu un klimata mērķu sasniegšanu;
- izstrādāt precīzu, aprēķinos balstītu **atbalsta plānu darba devējiem**, kas iekļauj arī atbalsta mehānismu piešķiršanu ar konkrētiem rezultātivajiem rādītājiem, lai palīdzētu sasniegt klimata mērķus un izpildīt uzņemtās saistības;
- paredzēt finansējumu **ne-finanšu datu pieejamības** jautājuma risināšanai, kas veicinātu tautsaimniecības nozares funkcionalitāti un savienojamību ar citām sistēmām tautsaimniecības aktivitāšu ietekmes uz vidi novērtējumam;
- izstrādāt tādu **nodokļu politiku** (nodokļu “zaļināšanu”), kas veicina CO₂ emisiju mazināšanu, energoefektivitātes pievilcīgumu;
- izvērtēt **taksonomijas regulējuma** standartu, kritēriju, nosacījumu un ierobežojumu **proporcionalitāti** iepretim reālam ieguvumam klimata mērķu sasniegšanā un CO₂ piesaistei, kā arī saskanību ar aprītes ekonomikas darbības principiem;
- **novērst zaļmaldināšanas riskus**, novēršot kritēriju plašu interpretāciju bez zinātniska pamatojuma un būtiski mazinot administratīvo slogu bioloģiskās daudzveidības un ekosistēmas aizsardzības un atjaunošanas nosacījumu izpildē un citu pasākumu īstenošanā, kas saistīts ar Eiropas zaļā kursa un klimata mērķu izpildi.

10.6. nodrošināt vides, ekonomikas un sociālo aspektu sabalansēšanu ceļā uz klimata mērķu sasniegšanu un tautsaimniecības transformāciju.

LDDK POZĪCIJAS BEIGAS